

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-246-6-3>

Івашова Л. М.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління
та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів,
м. Дніпро*

Івашов М. Ф.,

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри освітнього менеджменту,
економіки та державної політики
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради,
м. Дніпро*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Розкрито передумови та особливості використання інформаційно-комукаційних технологій в системі публічного управління. Висвітлено їх роль у формуванні механізмів державного управління зі запобігання та протидії корупції на публічній службі. Означено основні інструменти, що забезпечують ефективність використання інформаційно-комукаційних технологій. Узагальнено зарубіжний досвід та схарактеризовано особливості використання інформаційно-комукаційних технологій та електронного декларування для протидії корупції в Україні. Визначено основні проблеми впровадження та забезпечення

ефективності дії інформаційно-комунікаційних технологій в контексті запобігання та протидії корупції на шляхи їх подолання.

Вступ

У ХХ столітті в процесі розвитку науки і техніки найбільшим досягненням людства стало розробка й впровадження у повсякденне життя інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ). Це дозволило людству на новому світоглядному рівні досягнути значення інформації та цифрової компетентності громадян в якості важливого ресурсу розвитку країн. Саме розвиток ІКТ призвів до удосконалення засобів комунікації в науці, освіті, промисловості, економіці, медичній та військовій справі тощо [2]. І як справедливо зазначають окремі науковці «масиви і якість змістовної інформації, які було накопичено століттями, і в різних країнах це робилося по-різному, в ХХ столітті вперше почали інтенсивно інтегруватися в систему світових знань, закладаючи підґрунтя для формування глобальної системи обміну інформацією та людської комунікації» [19].

Сучасні засоби комунікації та обробки інформації, які утворюють інформаційно-комунікаційні мережі й системи, за останні роки суттєво розширили можливості сприйняття світу людством. У світі відбулися радикальні зміни щодо уявлення про інформаційно-комунікаційну діяльність, а її цифровізація взагалі, надала змоги перевести людський розвиток та систему державного управління на новий рівень отримання, аналізу та використання інформації [22]. Все це відбувається в умовах швидкої інтеграції новітніх ІКТ у всі сфери і галузі життєдіяльності суспільства, що пов'язані з інформаційно-комунікаційними, політико-правовими, науково-освітніми і фінансово-економічними процесами.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у боротьбі з корупцією набирає все більше популярності у всьому світі. Прагнення до використання сучасних підходів по протидії корупції, підживлюване швидким розвитком ІКТ, привело до виникнення нових механізмів та інструментів, що здатні забезпечити ефективність державноуправлінських рішень у цьому напрямі. Корупційна складова в системі публічного управління на жаль залишається потужним засобом гальмування розвитку демократичних ініціатив. Тому використання інструментів електронного врядування та електронного декларування, а також використання відкритих програм та платформ доступу

громадськості до процесів планування та використання бюджетних коштів, і водночас до інформації щодо доходів та витрат державних службовців вищого рівня – все це є стратегічно потужним засобом модернізації та очищення системи публічного управління від нецільового витрачання коштів та корупції.

До того ж, як зазначає А.І.Семенченко розширення можливостей та розвиток ІКТ у сфері публічного управління є об'єктивною реакцією держави на розвиток сучасних технологій, підвищення публічного інтересу та суспільних запитів на отримання доступу до публічного управління (в контексті концепції інклюзивного управління), а також є цілком практичним засобом адаптації законодавства України *acquis* Європейського Союзу на виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони [17, с. 88].

Все це актуалізує необхідність дослідження подальших перспектив використання сучасних механізмів та інструментів ІКТ в системі публічного управління в контексті запобігання та протидії корупції.

1. Роль інформаційно-комунікаційних технологій в аспекті протидії корупції та формування інституційної рівноваги в державі

Нині ІКТ можна активно використати для сприяння забезпеченню чесності і невідкупності у сфері надання державних адміністративних послуг, у зміцненні системи публічної звітності, у сфері державних закупівель і управління державними фінансами.

Перш за все, ІКТ в світі використовуються для надання населенню ефективного доступу до інформації про фінансову діяльність уряду, сприяння участі населення в процесах ухвалення рішень, проведення для населення різних інформаційних заходів [23], а також для забезпечення прозорості за доходами та витратами чиновників, сприяючи створенню атмосфери нетерпимості до корупції та забезпечення обізнаності населення про антикорупційну службу і можливість анонімного повідомлення про факти корупції.

Важливою умовою ефективного використання ІКТ в антикорупційній сфері є створення інформаційного середовища з використанням можливостей мережі Інтернет, зокрема підвищення комп'ютерної грамотності населення, підвищення

безпеки ІКТ інфраструктури, забезпечення безкоштовним високошвидкісним Інтернетом населення.

За результатами дослідження Міжнародного союзу електров'язку за *Індексом розвитку ІКТ* найбільш просунутими країнами з точки зору доступу населення до ІТ-технологій і володіння навичками практичного застосування цих технологій являються Фінляндія, Данія, Великобританія, Канада, США, Південна Корея, Австрія, Естонія і Сінгапур.

Варто зазначити, що країни які знаходяться в першій третині цього рейтингу відрізняються високим рівнем відкритості й прозорості державного управління, що як наслідок призводить до мінімізації корупційних правопорушень. Проблема модернізації державного управління в цих країнах вирішується за рахунок активного використання потенціалу інформаційних і інноваційних технологій.

Як зазначає Д. Черніков [23] прикладом успішного використання ІКТ в протидії корупції в зарубіжних перш за все є досвід Південної Кореї – де розроблена й ефективно застосовується програма «OPEN», що була запущена ще в 1999 році. Ця програма дозволила громадянам цієї країни через Інтернет контролювати процес розгляду своїх звернень органів влади. Всі заяви, що подаються до органів публічного управління різного рівня громадянами розміщуються відповідальними чиновниками на сайті «OPEN». І далі в системі Інтернет в режимі реального часу громадяни можуть відслідковувати, чи зареєстрована належним чином їх заява, хто конкретно займається їхнім питанням, коли можна чекати дозволу, а якщо прохання не задоволене, то з яких причин. Система онлайн контролю за розглядом звернень громадян «OPEN», забезпечує прозорість та дозволяє запобігти непотрібній тяганині або несправедливому розгляду чиновниками справ громадян, а громадянам стежити за тим, як вирішуються питання про видачу дозволу або санкції у тій або іншій справі. У випадках, коли існує високий ризик вірогідності прояву корупції, громадянин має можливість протестувати, якщо помічено які-небудь порушення. Таким чином, в країні створено передумови, що забезпечують прозорість діяльності адміністрації та викорінювання корупції.

У програмі «OPEN» чітко позначені корупціогенні сфери життєдіяльності та цивільно-господарські проекти, які мають досить високі ризики порушень та варто розглядати більш

доскіпливо. Зокрема, це проекти за наступними напрямками: житло і будівництво; будівельні роботи, в тому числі будівництво доріг; транспорт; довілля; культура і туризм; промисловість і економіка; сільське господарство; міське планування; санітарія і соціальне забезпечення; адміністрування.

Ще одним прикладом ефективного використання ІКТ у сфері протидії корупції є Сінгапур. За рахунок активного використання цих технологій, Сінгапур значно скоротив державний апарат. Так, в часто відвідуваних закладах управління встановлені термінали отримання електронних послуг і довідкової інформації, а державні портали надання адміністративних послуг максимально інтегровані через систему Інтернет з мобільними пристроями для полегшення процедури взаємодії з державою.

Як показує досвід зарубіжних країн [3, 5, 8], використання сучасних ІКТ у боротьбі з корупцією надає можливість створення прозорої і відкритої системи ухвалення управлінських рішень з високою антикорупційною стійкістю. А також сприяє спрощенню правил та процедур взаємодії громадян та влади. Використання ІКТ усуває посередників, знеособлює та стандартизує процес надання послуг, зменшує можливості зловживання повноваженнями та інші можливості для корупційних діянь. Комп'ютеризовані процедури дають можливість стежити за прийняттям рішень та дій, і тим самим є додатковим стримуючим фактором для корупції. Використання ІКТ забезпечує збільшення доступу до інформації і розширення прав та можливостей громадян. Опублікування урядової інформації створює підзвітність шляхом надання доступу до неї громадянам.

Це, в свою чергу, стрімко змінює суспільство, інтегруючи та концентруючи потенціал людства та на переконання А. Сосніна та А. Кононець підсилюють могутність впливу на нашу свідомість глобального інформаційно-комунікаційного простору (далі ІКП) [19].

Наразі перед кожною державою стоять дуже складні й важливі питання щодо проведення відповідної інформаційно-комунікаційної політики з метою адаптації своїх громадян до умов життя в новій глобальній інформаційно-комунікаційній реальності. Це вимагає удосконалення нормативно-законодавчого забезпечення цього процесу, системне оновлення прав, обов'язків та відповідальності людини й держави щодо задоволення інформаційно-комунікаційних потреб у суспільстві. Таким чином, держава вже сьогодні має готувати своїх громадян до життя

в нових реаліях світу, життєдіяльність якого засновано на використанні інформації в якості головного ресурсу розвитку. Адже як зазначає експерт з глобалістики О. К. Скаленко у світі є «закономірний зв'язок між процесами глобалізації й інформатизації [18, с.5]

Інформація передається від людини людині в процесі комунікації через усні, образотворчі, письмові, технічні та програмно-технологічні засоби супроводжувала людину на всіх етапах розвитку цивілізації, залежно від технологій, які постійно вдосконалювалися в наслідок розвитку науково-технічного прогресу. Саме швидкий розвиток інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій вивело процеси взаємовідносин та взаємодії між людьми, між громадянами і державою, між державою і бізнесом, на кардинально новий рівень. А доступність і відкритість сучасного інформаційно-комунікаційного ресурсу робить ці взаємовідносини більш оперативними та прозорими, що забезпечує більш ефективний контроль за правомірністю діяльності як окремого індивіда, так і окремих соціальних груп та державних органів різного рівня.

Інформація є носієм прогресу в суспільстві який завжди мав пряме відношення до всіх соціально-політичних та фінансово-економічних проблем, в тому числі й корупції, що виникали та вирішувалися паралельно з появою та впровадженням інновацій у сфері ІКТ. Зауважимо, що суспільство завжди розглядало корупцію в якості однієї з найважливіших проблем розвитку в формуванні державноуправлінських і в суспільно-політичних відносин [22]. Це, скажімо, ми бачимо й сьогодні в процесах діджиталізації публічної служби та суспільства, коли інформація накопичується й розповсюджується відповідно до вимог сучасних технологій комп'ютерного «мислення» і електронних засобів її обробки та набуває ознак державної політики.

Процес оцифрування інформації у сучасному світі став новою об'єктивною реальністю, не просто опцією чи механічною дією, а необхідністю, і є абсолютно безальтернативним, не залишаючи людству іншого вибору на шляху до інтеграції зусиль спрямованих на розвиток цивілізації. Цей процес не залежить від бажання окремої людини чи навіть окремої країни, однак за певних умов реалізації може стати або важелем розвитку й зростання, або навпаки початком руйнації та занепаду. Все це обумовлено не тільки вимогами або насиченістю нашого життя комп'ютерами,

гаджетами, програмами тощо. Всюди в економічній, суспільній, культурній, політичній площинах, технології електронних виборів, діджиталізація стала світовим трендом, оскільки всюди ключовим ресурсом розвитку є змістовна інформація або дані, масиви яких генеруються, обробляються й зберігаються електронними пристроями в цифровій формі і, таким чином, всюди стають ресурсом розвитку продуктивних сил реальної економіки. Її дедалі більше називають економікою знань, цифровою економікою, економікою електронної взаємодії, наголошуючи, що це нове ІКТ середовище, що формує умови розвитку й життєдіяльності людини.

Світоглядні зміни сучасної глобалізованої цивілізації у новій інформаційно-комунікаційній парадигмі цінностей формується й розвивається у достатньо складних умовах взаємодії реального й віртуального світів, які співіснують паралельно, переплітаються та доповнюють один одного практично в усіх сферах нашого буття: від спілкування, навчання, мистецтва до організації господарської діяльності, грошово-кредитних відносин та, в деяких аспектах, управління державою.

Важливо відзначити, що зміни відбуваються під впливом не лише удосконалення технічних характеристик і можливостей техніки, але, головним чином, за допомогою талановитих і професійно підготовлених маніпуляторів [19]. І раніше і особливо в наші часи за допомогою певних технологій саме інформаційні маніпулятори виробляли ті чи інші затребувані можновладцями «умовні рефлекси на слова» і на таких технологіях, іноді дуже витончених, традиційно тримаються релігії, пропаганда, політична риторика, соціальна демагогія, реклама тощо. З появою новітніх ІКТ технології впливу на свідомість людини отримали новий імпульс розвитку, з'явилося безліч наук, досягнення яких досить успішно використовуються сьогодні, розвиваючи й одночасно одурманюючи й отупляючи людей. Їх методи досконало діють у політичних інтригах, особливо у передвиборчі періоди, прийомах організаційної й гібридної війни тощо, вони свідомо руйнують сенс реформ, прощтовхують сумнівні законопроекти, часто пропагують безвідповідальні думки в контрольованій «замовниками» пресі тощо.

У діяльності так званих «інформаційних агентств» і «мозкових центрів» формується й розповсюджується викривлена, видумана науково не обґрунтована інформація, яка постійно генерується

маніпуляторами, що, дедалі більше використовується для безвідповідального спалювання наукових знань, оцінки досягнень і фахівців, і психологів, і правознавців, і фахівців задіяних у цифровій економіці. Як правило, цього вимагають запрограмовані бізнесові інтереси для приховування тінювих оборудок та лжедержавноуправлінські інтереси щодо дій при впровадженні новітніх ІКТ у державне управління, освіту, медицину, фінансово-економічну і взагалі в усю сукупність технологій реальної економіки з метою приховування корупційних діянь.

З метою зменшення впливу маніпуляторів на суспільство в умовах активного розвитку процесів комп'ютеризації та діджиталізації зростають вимоги до рівня освіти громадян, яка в цивілізованому світі стає реальним пріоритетом у програмах глобального розвитку країн. У провідних країнах світу фахівці, обізнані в цих технологіях, мають величезний попит і відповідальність, оскільки, перетворюючи масиви змістовної інформації на ресурс розвитку країн і світу взагалі, вони, постійно вдосконалюючи технології обробки, розподілу та зберігання й захисту інформації, створюють підвалини нового суспільства – суспільства знань та глобального цивілізаційного розвитку. Із кінця ХХ століття саме такі фахівці стали вкрай важливим стратегічним ресурсом інноваційного розвитку країн. Використання знань, умінь і навичок таких фахівців у напрямі формування прозорих соціально-економічних відносин у державі дозволить здійснити реальні кроки у подоланні тінювих схем та корупційних діянь, що сприятиме створенню справедливих, зрозумілих і досяжних правил і процедур інституційного розвитку суспільства.

Загалом, якщо розглядати процес формування й розвитку суспільства через систему координат «порядок – хаос» та «складність і простота» (**рис. 1**), то стає зрозумілим, що успішний розвиток даного процесу та забезпечення інституційної стабільності, буде можливим лише у квадранті «порядок-складність», який забезпечується за умови дотримання зрозумілих, вигідних і досяжних усім учасникам даного процесу правил і процедур, стимулів і санкцій, стримувачів і противаг.

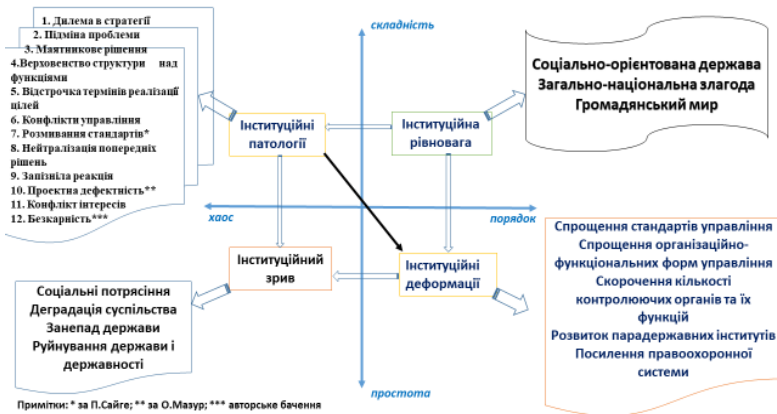

Рис. 1. Вплив інституційних змін на розвиток держави

Порушення цих умов призводить до інституційної нестабільності, інституційних патологій та деформацій і веде до інституційного зриву у вигляді громадянських протестів та заворушень. Одним з проявів наявності інституційних патологій та деформацій є розвиток тіньової економіки та корупції, що проявляється у виникненні парадержавних інститутів, що керуються олігархічними групами та мають ознаки гібридизації влади. Наслідки інституційних патологій та шляхи їх подолання запропоновано на **рисунку 2**.

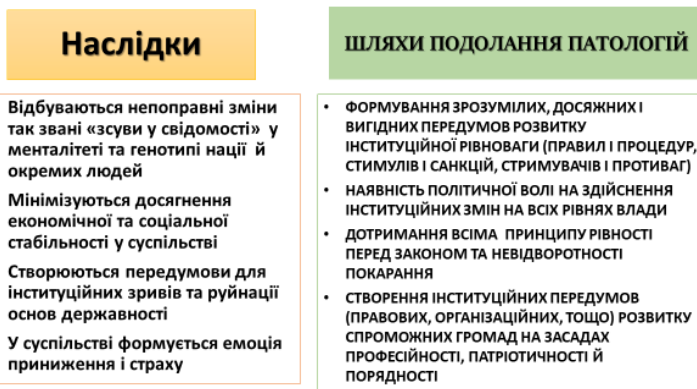

Рис. 2. Наслідки та шляхи подолання інституційних патологій

Тому зважаючи на явну непідготовленість, а іноді й свідомий саботаж окремими посадовими особами, заходів, що декларуються під час здійснення багаточисельних реформ системи публічного управління в Україні й спрямовані на подолання корупції, виникають певні сумніви щодо їх успішності та ефективності. Не хотілося б щоб чергова кампанія антикорупційної боротьби стала поряд з провальними реформами у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту пенсіонерів та інших соціально незахищених верст населення. Адже ми вже маємо сумний наслідок цих непродуманих реформ – це зубожіння людей (за даними ООН у 2019 р. Україна визнана найбіднішою країною Європи випередивши навіть Молдову [1]), підвищення смертності та масовий витік зневіреного у соціальну справедливість й соціально-економічний прогрес країни молоді й працездатного населення за кордон.

Тому на сучасному етапі розвитку України, гостро постає проблема вивчення і точне визначення перспективних напрямів використання інформаційно-комунікаційного ресурсу з метою запобігання та протидії корупції. На жаль, у нових геополітичних і фінансово-економічних умовах та в процесі змін технологічних реалій в Україні об'єктивна модернізація вітчизняної державної політики у сфері ІКТ та формування нового інформаційно-комунікаційного середовища, зокрема, відбувається досить повільно.

2. Розвиток державної антикорупційної політики України на засадах впровадження ІКТ

Впродовж довгого часу корупція залишається однією з найбільших проблем України та є темою для постійних дебатів як для української, так і для міжнародної спільноти. В Індексі сприйняття корупції (ІСК), що укладається глобальною антикорупційною організацією Transparency International та базується на оцінках підприємців та аналітиків, за підсумками 2018 року наша країна посіла 120 сходинку у переліку зі 180 країн світу. І хоча з року в рік позиції України у рейтингу покращуються, такий стан речей все ще є далеким від прийняттого. За 2020 рік показники України в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) виросли на 3 бали. Із 33 балами зі 100 можливих ми отримали 117 місце зі 180 країн у списку CPI. Поруч із нами у рейтингу Єгипет, африканська Есватіні (Свазіленд),

Непал, Сьєрра-Леоне та Замбія – всі ці країни так само у CPI-2020 набрали по 33 бали [21].

З-поміж сусідів найближча до України Молдова – 34 бали та 115 місце (+2 бали). Так само покращили свої показники у порівнянні з минулим роком європейські автократії Білорусь (47 балів, 63 місце) та Росія (30 балів, 129 місце). Остання залишається єдиною країною, яку з-поміж сусідок, випереджає Україна. Не змінили за рік свої показники Угорщина та Румунія – обидві країни набрали по 44 бали та посідають 69 місце. Водночас торішні лідерки CPI серед сусідів втратили свої бали: Словаччина – 1 бал, Польща – 2 бали. [21]

За експертними оцінками організації Transparency International в Україні протягом усього 2020 року в країні спостерігався постійний тиск на антикорупційні інституції. Також спостерігалися спроби порушити й нівелювати досягнення у сфері застосування ІКТ та забезпечення прозорості публічних закупівель. Зокрема, як уряд, так і парламент намагаються внести зміни в законодавство та запровадити локалізацію в публічних закупівлях, що суперечить міжнародним зобов'язанням України. Також, четвертий рік поспіль триває системний тиск на громадський сектор, який з регіонального рівня перейшов на національний. На початку 2020 року Transparency International Ukraine надала 5 рекомендацій, які б могли покращити показники України в CPI. Станом на кінець року, жодна з них не була виконана повністю, дві були виконані частково, а три були не виконані.

Так, аналіз виконання рекомендацій Transparency International Ukraine на 2020 рік показує, що частково виконані такі рекомендації: 1) підвищити ефективність систем запобігання політичної корупції; 2) Запровадити відкритий та підзвітний процес приватизації державного майна.

Не виконано три рекомендації: 1) Сформувати незалежну та професійну судову владу; 2) забезпечити незалежність та спроможність органів антикорупційної сфери; 3) позбавити Службу безпеки України повноважень у сфері протидії економічним корупційним злочинам

Також цією організацією розроблено з рекомендації на 2021 рік, а саме:

1. Запровадити прозоре та підзвітне управління об'єктами державної власності та гарантувати подальший розвиток сфери закупівель;

2. Забезпечити незалежність та спроможність антикорупційної інфраструктури

3. Сформувати професійну та незалежну судову владу [21].

Як бачимо два з трьох завдань на 2021 рік тісно пов'язані саме з подальшим розвитком і вдосконаленням інформаційно-комунікаційних технологій.

Саме корупція, за даними численних аналітичних звітів та опитувань, є найбільшою проблемою як для іноземного, так і для вітчизняного бізнесу, яка не лише гальмує процеси залучення інвестицій в країну, але й гальмує всі інші соціально-економічні реформи. Очевидні проблеми, викликані високим рівнем хабарництва та зловживання, – руйнація системи цінностей суспільства, тотальна недовіра до органів державної влади, що врешті-решт призводить до негативних економічних наслідків, збільшуючи нерівність та уповільнюючи зростання доходів населення.

Тому, перш за все, необхідно завершити антикорупційну реформу головна мета якої – створити дієву систему запобігання проявам корупції, що базуватиметься на принципах правопорядку, належного управління державними справами та майном, чесності й непідкупності, активного громадського контролю [20].

Ця реформа має здійснюватися відповідно до науково обґрунтованих [6] та програмних документів [15, 16] прийнятих на державному рівні за такими основними напрямками:

1. *Належне та ефективне функціонування Єдиного державного реєстру декларацій*, що передбачає якісно новий рівень у сфері запобігання та протидії корупції з імплементацією базових антикорупційних законів, якими має бути посилено юридичну відповідальність за порушення вимог щодо декларування державними службовцями доходів і майна, у контексті адміністративного та кримінального права.

У цьому напрямі зроблено вже багато оскільки як на національному, так і на міжнародному рівні визнано, що система електронного декларування України є унікальною як з технічної точки зору, так і за її масштабами. Це підтверджується серед іншого тим, що антикорупційні органи країн ЄС (наприклад, Центральне антикорупційне бюро Республіки Польща, Національне агентство з питань доброчесності Румунії, Антикорупційне агентство Республіки Сербія) проявляють все більший інтерес до переймання українського досвіду

в адмініструванні та використанні системи електронного декларування.

Система електронного декларування є одним із ключових антикорупційних механізмів, що виконує превентивну функцію і є дієвим інструментом виявлення корупції. Вона, перш за все, гарантує громадський контроль за статками публічних службовців, які отримують дохід, зокрема, з Державного бюджету, а також посилює несприйняття та суспільну негативну думку щодо корупційних проявів.

Тому беззаперечним є те, що електронні декларації, які містяться в інформаційно-телекомунікаційній системі «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» (далі – Реєстр електронних декларацій), є джерелом інформації для виявлення корупції, як спеціально уповноваженими антикорупційними органами, так і громадськими активістами, що обґрунтовує вимоги ЄС щодо належного функціонування системи електронного декларування та перевірки декларацій.

Подальша технічна модернізація Реєстру електронних декларацій зменшить час для отримання інформації, необхідної для проведення перевірок декларацій, позбавить процес перевірки даних від зайвої бюрократизації, що в комплексі суттєво підвищить ефективність контролю за фінансовим станом осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Загалом вже на кінець 2018 року в Реєстрі було зареєстровано понад 1 млн 256 тис. користувачів, подано понад 2 млн 885 тис. електронних документів, в тому числі: більше 2 млн 457 тис. електронних декларацій, близько 313 тис. виправлених електронних декларацій та майже 115 тис. повідомлень про суттєві зміни у майновому стані.

У 2020 році НАЗК провело модернізацію Реєстру декларацій внаслідок якої з 31 грудня 2020 року модернізований Реєстр декларацій впроваджено в постійну експлуатацію.

Серед ключових оновлень:

1. Зручний пошук декларацій у публічній частині Реєстру;
2. Зручніша робота з кваліфікованими електронними підписами (КЕП).

3. Забезпечено можливість в Реєстрі подати повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента в електронній формі.

4. Для суб'єкта декларування доступне завантаження його документів із системи у форматі HTML і PDF зі свого електронного кабінету.

5. Відтепер можна швидко змінити поштову скриньку для користування Реєстром декларацій.

6. Зручніша авторизація. Авторизуватися в Реєстрі декларацій можна з використанням КЕП на сторінці входу до Реєстру.

7. Спрощено спілкування суб'єкта декларування з уповноваженою особою НАЗК. [14]

З кожним етапом декларування суб'єкти декларування відповідальніше ставляться до заповнення декларацій: подають їх завчасно та все менше допускають типові помилки.

Разом із дисциплінованістю декларантів зростає й ефективність роботи Національного агентства з питань запобігання корупції щодо застосування ІКТ для перевірок декларацій посадовців та встановлення своєчасності подання декларацій та повідомлень про суттєві зміни у майновому стані. З метою підвищення продуктивності проведення повних перевірок декларацій Національне агентство впровадило систему верифікації електронних декларацій. У постійну експлуатацію прийнято інформаційно-телекомунікаційну систему логічного та арифметичного контролю декларацій. З використанням автоматичного контролю електронних декларацій, а також автоматизованого обміну даними з державними реєстрами очікується, що кількість повних перевірок зросте за рахунок автоматизації процесу повної перевірки в частині збору інформації.

Функціонування системи контролю електронних декларацій передбачає автоматизований обмін інформацією з 16 реєстрами та інформаційними базами даних державних органів України. Національне агентство вже затвердило відповідні порядки та протоколи автоматизованого обміну інформацією для доступу до 13 державних реєстрів. Автоматизований обмін інформацією відбувається за трьома ключовими реєстрами Міністерства юстиції України: Державний реєстр актів цивільного стану громадян, Єдиний реєстр довіреностей, Спадковий реєстр.

2. Підвищення рівня доброчесності публічних службовців та громадськості.

Недостатній рівень доброчесності окремих службовців, зловживання владою, відсутність критичного ставлення більшості громадян України до проявів побутової корупції та сприйняття незаконного матеріального заохочення як дієвого інструменту для вирішення питань – одні з основних факторів, що сприяють виникненню корупції та ускладнюють її викорінення.

Впродовж останніх років здійснюється системна робота з імплементації системи планування локальної антикорупційної політики (антикорупційних програм) на основі результатів оцінки наявних корупційних ризиків. Методологія оцінки таких ризиків була затверджена Національним агентством з питань запобігання корупції як органом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, здійснюючи превентивні заходи.

Так, за підсумками 2018 року 97% загальної кількості державних органів за активної участі представників громадськості та експертів утворили комісії для оцінки корупційних ризиків, а протягом року на погодження до Національного агентства надійшло 129 антикорупційних програм, з яких було погоджено з пропозиціями 115. Всі антикорупційні програми розміщуються на веб-сайті Національного агентства, а участь громадськості та експертів у їх опрацюванні реалізується шляхом надання пропозицій до їхнього змісту.

Ще однією з основних превентивних функцій Національного агентства є моніторинг та контроль за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, а також контроль за дотриманням вказаними особами обмежень щодо запобігання корупції.

За підтримки Програми розвитку ООН в Україні Національне агентство розробило 4 онлайн-курси, які розміщені на громадському проекті масових відкритих онлайн-курсів «Prometheus»: «Антикорупційні програми органів влади», «Конфлікт інтересів: треба знати!», «Конфлікт інтересів: треба знати! Від теорії до практики», «Декларуй ДоброЧесно». Курси створені з метою поширення теоретичних та практичних знань

серед осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, експертів та всіх, хто зацікавлений та має бажання долучитися до антикорупційної реформи.

З метою підвищення рівня обізнаності представників державних та приватних підприємств щодо ділової доброчесності, а також презентації найкращих практик впровадження антикорупційних програм у юридичних особах Програма розвитку ООН в Україні та Всеукраїнська мережа доброчесності та комплаєнсу за підтримки Національного агентства та Ради бізнес-омбудсмена у 8 регіональних центрах провели семінари з питань доброчесності та комплаєнсу «Ділова доброчесність: долучайся, впроваджуй та вигравай».

3. Забезпечення ефективної діяльності Державного бюро розслідувань та Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Державне бюро розслідувань (ДБР) – правоохоронний орган, на створення якого Україна чекала понад 20 років. Зі стартом роботи функції досудового розслідування переходять від прокуратури до ДБР, а за прокуратурою залишається функція нагляду [10]. Такий підхід є стандартом об'єктивного та неупередженого розслідування. У підслідності ДБР – найвищі посадовці, судді, працівники правоохоронних органів, ті, хто вчинив військові злочини. Тобто, в більшості випадків, це люди, які мають можливість впливати на перебіг кримінального провадження та уникати покарання. Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) утворене для розв'язання проблеми неефективного викриття активів, одержаних злочинним та корупційним шляхом [13]. Утворення і початок функціонування Агентства було однією з ключових вимог Плану дій з лібералізації візового режиму в рамках безвізового діалогу між Україною та ЄС.

4. Забезпечення ефективної комунікаційної підтримки реформи.

Антикорупційна реформа – одна із найскладніших та найбільш комплексних реформ, що проводить сьогодні держава. Боротьба з корупцією є компонентом, що червоною ниткою проходить через всі реформи в Україні – від сфери охорони здоров'я до енергетичної незалежності. Тому забезпечення позитивних комунікацій з метою інформування суспільства про реальні

результати впровадження антикорупційної реформи, довіри до державних інституцій є важливою складовою прогресу антикорупційної реформи.

Задля забезпечення ефективної комунікації Національне агентство з питань запобігання корупції у 2018 році затвердило Комунікаційну стратегію на 2018–2020 роки [7] та провело низку інформаційних кампаній за участю засобів масової інформації для визначених цільових аудиторій. Ключова мета комунікації – підвищення рівня поінформованості громадян та бізнесу щодо персональної відповідальності за корупцію, шляхів уникнення та викриття корупційних дій. В рамках антикорупційної стратегії Національне агентство провело низку просвітницьких заходів, які охопили різні соціальні групи слухачів.

5. Удосконалення системи контролю за партійними фінансами.

У жовтні 2015 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання політичній корупції», згідно з яким з 1 липня 2016 року було введено державне фінансування партій, пропорційне рівню їх підтримки на виборах.

Таке рішення дало поштовх до позитивних тенденцій у діяльності та фінансуванні політичних партій: партії отримали можливість відмовитися від олігархічних грошей та не шукати потужних спонсорів; почали розвивати свої регіональні мережі (поява місцевих осередків), які реально співпрацюють з електоратом; відкрились перспективи для розвитку нових політичних проектів; була введена система санкцій за порушення законодавства щодо фінансування політичних партій. Наразі за власною ініціативою Національне агентство продовжує розпочату ним роботу над створенням інформаційно-телекомунікаційної системи «Єдиний державний реєстр звітності політичних партій та кандидатів», яка забезпечить публічність звітності та автоматизує процес перевірки звітів партій та кандидатів у депутати.

Основними державними інституціями, що займаються реформуванням та реалізацією антикорупційних заходів наразі є: Міністерство юстиції України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Агентство з розшуку та менеджменту активів, Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні, Міністерство закордонних справ Данії, Програма

розвитку ООН, Transparency International Ukraine, ЕЙДОС, Міжнародний фонд «Відродження».

3. Міжнародний досвід та українські реалії застосування механізму електронного декларування з метою запобігання та протидії корупції

Головне завдання декларацій полягає в підвищенні прозорості та довіри громадян до політичного керівництва за допомогою оприлюднення інформації про активи політичних діячів і державних службовців, щоб продемонструвати, що їм нема чого приховувати. Також однією з найважливіших цілей є моніторинг змін матеріального добробуту чиновників, з тим щоб запобігти зловживанням з їхнього боку, захистити їх від несправедливих звинувачень і встановити повний масштаб неправомірного збагачення та іншої незаконної діяльності завдяки наданню додаткових відомостей.

Незважаючи на те що паперові форми подачі декларацій зберігаються в багатьох системах, все більше країн вимагають від державних посадових осіб заповнювати декларації саме в електронному вигляді. Серед переваг електронного декларування слід виділити можливість застосування автоматизованих систем обробки інформації. Публічне розкриття змісту декларацій може здійснюватися в різних формах, але найчастіше через Інтернет. Подібна практика існує в ряді країн Західної Європи – Німеччині, Сполученому Королівстві, у Скандинавських країнах тощо [5].

Так, Ісландія, Швеція, Норвегія і Данія мають довгу історію свободи доступу до інформації та, за деякими дослідженнями, відрізняються найнижчим рівнем корупції, високим рівнем прозорості, великим ступенем довіри до державної служби і впевненості в ній. Системи декларування активів у цих країнах ґрунтуються на традиційних цінностях і спираються на заохочення етичної поведінки і доброчесності.

У Данії державні службовці на початку служби декларують свій майновий стан, а потім щороку – лише доходи, як і всі громадяни. Придбання нерухомості фіксується реєстраційною службою і інформація автоматично передається в податкову службу. Така сама система – у Фінляндії. До того ж у разі виявлення невідповідності доходів і видатків громадянина Податкове

відомство Фінляндії направляє лист платникові податків із проханням дати пояснення й указати джерело доходу.

Зобов'язані декларувати свої доходи і члени парламенту, і члени Палати лордів Великобританії. Під час проведених у 2009 р. перевірок було виявлено факти витрати бюджетних коштів членами парламенту на особисті цілі. У зв'язку з цим, у 2010 р. в законодавство Великобританії були включені положення, що передбачають надання членами Палати громад (нижньої палати британського парламенту) після їхнього обрання щорічного докладного звіту про свої доходи і видатки [3].

У Швеції, наприклад, для держпосадовців вищого ешелону виконавчої влади встановлено більш суворі правила, ніж ті, що застосовуються в парламенті. Також ця країна відрізняється тим, що вимога про розкриття фінансової інформації введена і для її судових органів, у той час як в Австрії, Бельгії, Болгарії, Чехії, Данії, Ірландії, Франції, Німеччині, Люксембурзі, Португалії, Іспанії та інших західноєвропейських країнах судді навіть самого вищого ешелону звільняються від обов'язку декларувати свої активи [6].

У Сінгапурі державні службовці ще з 1952 р. щорічно надають звіти про свої видатки. Кожні півроку міністри надають прем'єру декларації про свої доходи та доходи членів сімей. Якщо накопичені кошти виявляться підозрілими й надмірними, починається антикорупційне розслідування, яке проводить Бюро з розслідування випадків корупції. У Кримінальному кодексі Сінгапуру є таке поняття, як «покарання за накопичення багатства, яке не відповідає займаному службовому становищу». Банківські рахунки держслужбовців також предмет пильного моніторингу. Суд має право конфіскувати у корупціонера всі грошові кошти, законне походження яких він не може довести.

Так ставлення до корупції дає можливість Сінгапуру стабільно входити до п'ятірки найменш корумпованих країн світу. В індексі сприйняття корупції за 2012 р. Transparency International Сінгапур зайняв п'яте місце, набравши 87 балів зі 100 можливих.

У 1974 р. губернатор Гонконгу М. Маклехоуз заснував Незалежну комісію з боротьби з корупцією, на яку не могли вплинути ні МВС, ні спецслужби. Комісія розпочала роботу за трьома напрямками: виявлення хабарників, профілактика та аналіз нових схем корупції, пропаганда. Права співробітників комісії широкі: вони могли провести перевірку в будь-якому відомстві і міністерстві при найменшій підозрі в корупції.

Презумпція невинності для чиновників країни ліквідована. Замість неї з'явився принцип «доведи, що купив майно не за хабарі». Чиновник, який не в змозі довести, що купив віллу, авто або відкрив закордонний банківський рахунок законно, без зволікань сідає у в'язницю. Фактично Комісія по боротьбі з корупцією працювала за законами військового трибуналу. За перший рік роботи комісії було засуджено 220 чиновників-хабарників.

Як наслідок, нині кількість корумпованих чиновників сягає 2-3% (в 1974 р. – 94%). В антикорупційному рейтингу Transparency International Гонконг займає 14-у сходинку – 77 балів зі 100 можливих. Цей результат краще, ніж, наприклад, у Японії або США.

У Китаї також вже багато років всі чиновники декларують майно, корпоративні права, банківські вклади, доходи і видатки як свої, так і своїх дружини та дітей, а також зобов'язані зазначати факт проживання своїх членів сім'ї за кордоном.

У США державний службовець зобов'язаний надавати в Управління з питань етики інформацію про свої видатки й доходи, а також видатки і доходи його близьких родичів – дітей, дружини (чоловіка), батьків, у т. ч.: відомості про джерела походження майна, його склад і вартість; відомості про наявні депозити, отримані і видані позики, а також отримані кредити; перелік отриманих подарунків, вартість яких перевищує 50 дол.; перелік транспортних, розважальних й інших порівнянних послуг, оплачених не з особистих або бюджетних коштів (із вказівкою джерела) [3].

Серед наших найближчих сусідів найбільш передовим досвідом щодо розкриття даних про доходи чиновників може похвалитися Латвія [5]. За індексом про сприйняття корупції Transparency International оцінка цієї прибалтійської країни зросла з 3,4 (з 10) в 1999 р. до 4,9 у 2012 р. Латвійська система розкриття фінансової інформації про доходи чиновників вважається однією з всеохоплюючих у Європі. Не дивно, що місцева преса рясніє заголовками в стилі «Алдис Мурніекс: трохи квартир», «Біркманіс: рекордсмен по боргах», «Гаусс прикупив будиночок в Італії». До речі, М. Гаусс не чиновник, він очолює airBaltic, але як посадова особа за законодавством теж зобов'язаний декларувати свої доходи і витрати [8].

Крім того, у Латвії в 2002 р. створили Спеціальне бюро по запобіганню і припиненню корупції (KNAB). Воно займалося тим, що перевіряло правильність декларацій чиновників. Відомості про тих, хто жив невідповідно до своїх доходів, передаються до Служби державних доходів для накладання штрафу.

В Естонії норма про декларування доходів з'явилася ще в 1999 р. Під її дію потрапили понад 30 тис. осіб, у числі яких – не тільки вищі посадові особи, а й судді, нотаріуси, чиновники поліції і прикордонної служби, президент Академії наук і навіть ректори публічно-правових університетів. Всі відомості містяться в спеціальному реєстрі, доступ до якого має будь-який громадянин країни. Щоб дізнатися, скільки заробив естонський президент, міністр або інший держслужбовець, жителю Естонії досить пред'явити цифрове посвідчення особи. Крім того, відомості про доходи вищих посадових осіб (президент, глава Банку Естонії, міністри, головнокомандувач тощо) не просто містяться в реєстрі, а й публікуються у пресі. Якщо чиновник не надав декларацію, відомості про це теж оприлюднюють.

Важливим інструментом, спрямованим на забезпечення дотримання вимог систем декларування, що охоплюють широке коло державних посадових осіб, є санкції. Санкції у разі недотримання правил декларування, несвоєчасного подання або неподання всієї повноти інформації, як правило, передбачають адміністративні або дисциплінарні заходи. Кримінальні санкції не часто застосовуються за порушення, пов'язані з декларуванням активів, у той самий час вони можуть бути застосовні в разі надання завідомо неправдивої інформації, однак чіткого стандарту в цій галузі не існує, оскільки в різних країнах використовуються різні підходи.

У жовтні 2014 р. Верховна Рада України під тиском громадськості та міжнародників ухвалила пакет антикорупційних законів, зокрема закони України «Про Державне бюро розслідувань» [10], «Про запобігання корупції» [11], та «Про засади запобігання і протидії корупції» [12]. Один з них прямо передбачив введення електронного декларування майна і видатків посадовців, причому за досить деталізованою формою, точний вигляд якої мало затвердити спеціально утворене Національне агентство з питань запобігання корупції. Це агентство отримувало право детальної перевірки задекларованих відомостей та стилю життя посадовців країни.

З 1 січня 2018 року розпочався етап подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2017 рік. Відповідно до статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» [11] державні службовці, інші суб'єкти декларування, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, яку визначає Національне агентство.

Згідно з Законом усі чиновники заповнюють декларації в електронному вигляді. Зміст цих нових електронних декларацій набагато повніший за попередній їх варіант: потрібно декларувати і готівкові кошти, і об'єкти незавершеного будівництва, і коштовні покупки.

Ідеологія технічного рішення виписана таким чином, що посадовець на робочому чи будь-якому комп'ютеризованому місці заповнює деталізовану онлайн-форму, відомості з якої автоматично потрапляють в єдину базу даних та стають публічно доступними (за виключенням персональних даних особи).

Система сама з'єднується з тематичними державними реєстрами та базами даних та порівнює задеклароване із фактично наявним. У разі невідповідності, посадовця попросять уточнити розбіжності. У разі відмови чи факту наведення недостовірних відомостей, компетентні органи починають кримінальне провадження.

Система декларацій існує в багатьох країнах світу, проте єдиного стандарту немає, і в кожній країні система має свої особливості.

Введення декларацій про доходи та майно державних посадових осіб закріплено в Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, найбільш змістовному міжнародному акті, спрямованому на запобігання та боротьбу з корупцією, як у світовому, так і національному масштабі, та в ряді документів Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку й інших міжнародних інститутів [8].

У цілому, як бачимо, декларування доходів і співвідношення їх з рівнем життя того чи іншого чиновника є темою публічного обговорення і перебуває під ретельним контролем спеціальних фіскальних органів практично в більшості країн світу. Незважаючи на різноманітність систем, саме застосування інформаційних технологій робить значний вплив на процеси обробки декларацій, а введення електронних форм розкриття інформації державними

посадовими особами сприяє боротьбі з корупцією і зміцнює довіру до влади [9].

Ефективна протидія цьому злочинному явищу, крім наявності відповідної політичної волі, потребує належного законодавчого забезпечення, тобто запровадження дієвого комплексу нормативно-правових положень, що регулюють механізми запобігання корупції та посилення відповідальності осіб, винних у скоєнні корупційних діянь.

Запуск системи е-декларування в Україні запам'ятався численними скаргами на роботу онлайн-системи. Багато держслужбовців зазначили, що робота на сайті доволі недосконала: незрозуміло як і що заповнювати та через велику кількість завантажуваних декларацій відбувається постійний збій системи. Виходячи з цього, можна зазначити, що дуже важливим є саме вдосконалення онлайн порталу для поліпшення процесу подання декларації.

Немалозначущою проблемою є і сам процес перевірки е-деклараций. Система є досить недосконалою і працівники Для викорінення означених недоліків на наш погляд необхідно здійснити кілька дієвих кроків.

По-перше, розпочати офіційно перевіряти подані дані в систему. Для цього НАЗК потрібен доступ до реєстрів і запущена автоматизована система перевірки поданих в систему даних. Всім зрозуміло, що вручну неможливо перевірити таку кількість документів. Так ось, в бюджетному запиті на 2017–2019 роки не передбачено видатки на розробку та запровадження автоматизованої системи перевірки електронних декларацій.

По-друге, для перевірок потрібен повноцінний доступ до інформаційних баз даних державних органів. Наразі доступ мають лише до:

- бази даних підсистеми НАІС «Єдиний державний реєстр МВС»;
- Реєстру платників податків – фізичних осіб, які мають у власності (іншому праві користування) значні пакети акцій (10 і більше відсотків статутного капіталу) емітентів;
- Державного реєстру речових прав на нерухоме майно;
- Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;
- інформації про набуті до 1 січня 2013 року речові права на земельні ділянки, а також про вартість їх придбання;

- Державного реєстру обтяжень рухомого майна;
- Державного судового реєстру України та інформація із Суднової книги України;

- Державного реєстру цивільних повітряних суден України.

По-третє, прийнятий Порядок повної перевірки зовсім не ідеальний. Серед ідентифікованих проблем:

- не встановлено строки надання відповідей про прийняте рішення щодо проведення повної перевірки та відповіді щодо результатів перевірки особам, які повідомили про порушення антикорупційного законодавства, клопотали про проведення відповідної перевірки;

- незрозуміло розподілена черговість проведення перевірок за інформацією від фізичних осіб, юридичних осіб та зі ЗМІ;

- можливе уникнення повної перевірки, якщо Агентство не може сплатити за отримання відповідної інформації, наприклад з іноземних реєстрів;

- направлення декларанту листа за допомогою програмних засобів Реєстру або засобами поштового зв'язку, де слово «або» дає право надіслати програмними засобами, про що сам декларант не буде знати, адже після подання декларації чиновник навряд чи буде моніторити свій «електронний кабінет»;

- у випадку неможливості отримати необхідні дані протягом граничних строків проведення перевірки (через затягування процедури в судовому порядку чи очікування відповідей на запити з іноземної юрисдикції), НАЗК проводить перевірку за наявними відомостями;

- прописана абсолютна нісенітниця про «неприпустимість свавільного втручання» під час перевірок, адже за жодних обставин цього не має право робити жоден з органів публічної влади.

Виходячи з цього виникають великі сумніви, що Національне агенство з питань запобігання корупції спроможне повноцінно виконати одне зі своїх фундаментальних завдань – перевіряти електронні декларації публічних службовців. Потрібно вдосконалити систему перевірки, і чим швидше, тим краще.

Незначна міра покарання є ще одною значною проблемою. За невиконання службовими особами вимог Закону [3] щодо електронного декларування передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність.

Адміністративна відповідальність: несвоєчасне подання без поважних причин декларації тягне за собою накладення штрафу від 850 грн до 1700 грн; неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про суттєві зміни у майновому стані тягне за собою накладення штрафу від 1700 грн до 3400 грн. Якщо зазначені вище порушення вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, то вони тягнуть за собою накладення штрафу від 1700 грн до 5100 грн. Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 мінімальних заробітних плат, тягне за собою накладення штрафу від 17000 до 85000 грн [4].

Кримінальна відповідальність: подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації караються штрафом від 42500 грн до 51000 грн, або громадськими роботами на строк від 150 до 240 годин, або позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років. Відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 мінімальних заробітних плат [4].

Для пересічного громадянина ці суми можуть здаватися дуже великими, але якщо замислитися про статки можновладців, то це непомірно мало. До того ж, виходячи із міжнародної практики, крім штрафів потрібно посилити і інші види покарань: звільнення, різноманітні виправні роботи, позбавлення волі, якого не можна буде уникнути.

Висновки

Інституційні зміни щодо оновлення антикорупційного законодавства та створення низки антикорупційних органів в Україні стали прямою відповіддю на високий рівень корупції в Україні. Основним лейтмотивом та результатом цих змін стало впровадження практики обов'язкового декларування доходів державними службовцями, адже на сьогодні 161 країна у світі має систему фінансового декларування. Після запровадження в Сполучених Штатах Америки (під впливом Вотергейтської

справи) такої системи, вони набули великого поширення в усьому світі. Проте, хоча правила й прописані в законодавстві, багато спеціалістів-практиків і досі не в змозі розібратися в тонкощах цих правил та принципах їхнього застосування в тих соціально-економічних, історичних і правових умовах.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій для декларування доходів та відслідковування майнових прав та активів осіб, які наділені державною владою, є ключовою складовою ефективного управління та протидії корупції. Саме системи фінансового декларування є головною складовою прозорості й відкритості влади, а також важливою передумовою підтвердження доброчесності державних службовців.

Вимагаючи від своїх лідерів інформацію щодо того, чим вони володіють та які майнові права мають, і будучи в змозі притягнути таких лідерів до відповідальності, в разі виявлення порушень, суспільство проводить перевірку влади, необхідну для забезпечення розвитку та зростання. Окрім цього, фінансова інформація є дуже корисною при проведенні розслідувань у боротьбі з відмиванням грошей та корупцією.

Таким чином, задля забезпечення ефективності запобігання різноманітним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, традиційно використовується значна кількість різноманітних фінансових інструментів, серед яких: декларування, заборони, обмеження, контроль тощо. Усі вони потребують значних змін в частині удосконалення інформаційно-комунікаційного забезпечення, без яких просто неможлива ефективна протидія корупції в країні.

Список використаних джерел:

1. Вальд Богдан Список найбагатших та найбідніших країн Європи: Люксембург та Україна очолили топи / Український капітал. URL: <https://ucap.io/list-of-richest-and-poorest-countries-in-europe/1/>
2. Дрешпак В. М. Комунікації в публічному управлінні : навч. посіб. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2015. 168 с.
3. Керницька М., Розлуцький Н. Стан та перспективи у антикорупційній діяльності на міжнародному рівні. *Вісник Львівського Університету*. 2010. Вип. 44. С. 392–395. (Серія економічна).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

5. Колісниченко Н. М. Державна служба в Європейському Союзі. Європеїзація та розвиток державної служби в Україні : навч. пос. / за заг. ред. : М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудіка. К. : Міленіум, 2009. С. 40–47.

6. Концепція адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні : наук. – аналіт. доп. / В. І. Литвиненко, П. Я. Пригунов та ін.; [за заг. ред. В. І. Литвиненка]. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2016. 89 с.

7. Комунікаційна Стратегія Національного агентства з питань запобігання корупції на 2018–2020 роки: рішення НАЗК від 27 квітня 2018 р. № 811. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0811884-18#Text>

8. Мельник М. І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією. *Право України*. 1997. № 11. С. 111–115.

9. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. К. : КНТ, 2008. С. 222.

10. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>

11. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

12. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

13. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 листопада 2015 р. № 772. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>

14. Про Реєстр / Єдиний державний реєстр декларацій. URL: <https://public.nazk.gov.ua/>

15. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124>

16. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

17. Семенченко А. І. Інформаційно-комунікаційні технології в публічному управлінні місцевими фінансами: стан та

перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С. 86–91. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.13-14.86

18. Скаленко А. К. Глобальные резерва роста: информация + интеллект + инновации : монография / научн. ред. О. Г. Беларус. К. : Информационно-издательский центр «Интеллект», 2002. 428 с.

19. Соснін А., Кононець А. Проблеми формування сучасної інформаційно-комунікаційної сфери держави // е-газета LexInform. Юридичні новини України від 28.08.2021. URL: lexinform.com.ua/dumka-eksperta/problemy-formuvannya-suchasnoyi-informatsijno-komunikatsijnoyi-sfery-derzhavy/

20. Стратегія розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2017–2020 роки та плани з її реалізації: рішення НАЗК від 26 червня 2017 р. № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0234884-17#Text>

21. Україна в Індексі сприйняття корупції-2020 / Transparency International Ukraine URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>

22. Ушкаленко І. М., Зелінська Ю. С. Інформаційно-комунікаційні технології, як основа державного управління на шляху цифрової трансформації та реформування. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7397>

23. Черніков Дмитро Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції URL: <https://prikhodko.com.ua/ua/informatsiyno-komunikatsiyni-tehnologiyi-yak-efektivniy-instrument-protidiyi-koruptsiyi/>